

פרק א אוכלוסייה

לאוכלוסייה החרדית קצב הגידול המהיר ביותר במדינות המפותחות, ומכאן שגם בישראל. הגורמים לקצב הגידול המיוחד הזה הם שיעורי פריון גבוהים ותנאי רפואה ומחיה מודרניים. גיל הנישואים הצעיר בחברה החרדית ומספר הילדים הגדול במשפחה תורמים לגידול מהיר של אוכלוסייה זו בקצב של כ-4% בשנה. אחת התוצאות היא שהאוכלוסייה החרדית הישראלית היא צעירה מאוד – מחצית מאנשיה הם בני פחות מ-16.

גידולה הדמוגרפי המהיר של האוכלוסייה החרדית משפיע גם על מעמדה – הכלכלי, החברתי והפוליטי – ולכן הוא מושך אליו תשומת לב ציבורית, תקשורתית ופוליטית. על פי תחזית שערכה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס), האוכלוסייה החרדית בישראל מונה בשנת 2017 כמיליון נפש, שהם 12% מכלל האוכלוסייה, והיא צפויה להגיע ל-16% מכלל האוכלוסייה בשנת 2030.

ניתוח הדפוסים של התא המשפחתי החרדי בעשור האחרון מראה ירידה בשיעורי הפריון ועלייה בגיל הנישואים. עדיין מוקדם לקבוע אם מדובר בשינוי מגמה בדפוסי המשפחה החרדית.

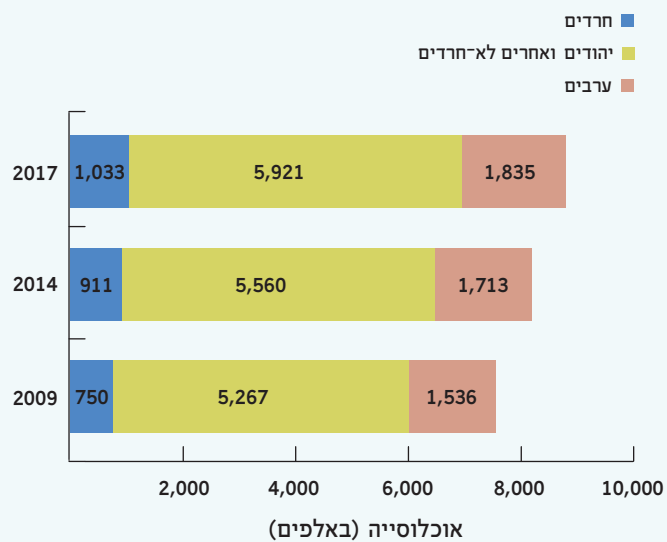
1. גודל האוכלוסייה

בשנת 2017, לפי אומדן הלמ"ס, חצתה האוכלוסייה החרדית בישראל לראשונה את רף המיליון תושבים, והיא מונה נכון לסוף שנה זו כ-1,033,000 נפש (לעומת כ-750,000 ב-2009).

קצב הגידול הטבעי השנתי של האוכלוסייה החרדית מהיר – 4.4% לשנה מאז 2009, לעומת 1.9% של כלל האוכלוסייה ו-1.4% של האוכלוסייה היהודית הכללית. גידול מהיר זה נובע משילוב של שיעור פריון גבוה וגיל צעיר של נישואים ולידה, שניהם מאפיינים את האוכלוסייה החרדית. חלקה של האוכלוסייה החרדית בכלל האוכלוסייה בישראל גדל אפוא מ-10% ב-2009 ל-12% ב-2017. אם מגמות הגידול הללו יימשכו, האוכלוסייה החרדית תכפיל את גודלה מדי 16 שנים, לעומת כלל האוכלוסייה (37 שנים) והאוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (50 שנים). אלא שישנה סבירות גבוהה שהעתיד צופן האטה בקצב הגידול המהיר של החרדים כתוצאה מירידה בשיעורי הפריון ועלייה בגיל הנישואים.

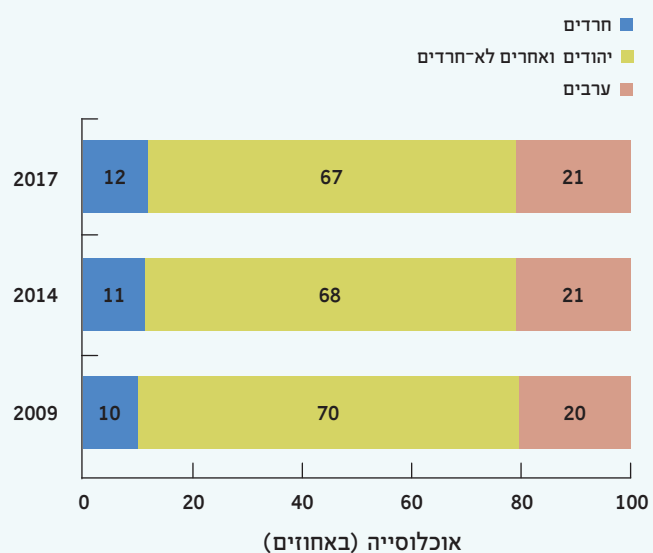
תרשים א/1

אוכלוסייה, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2009, 2014, 2017 (במספרים מוחלטים)

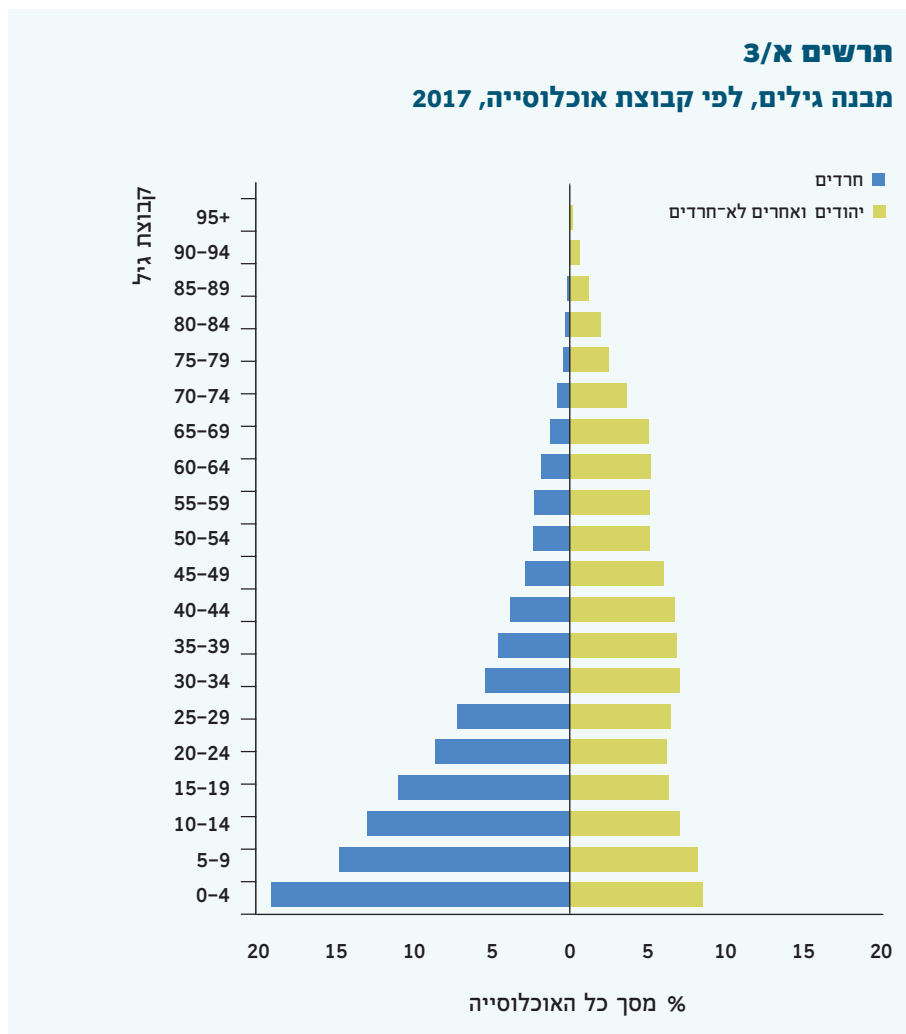
תרשים א/2

אוכלוסייה, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2009, 2014, 2017 (באחוזים)

2. גיל האוכלוסייה

שיעור הצעירים בגילאי 0-19 הוא 58% מכלל החרדים, לעומת 30% מהם באוכלוסייה היהודית הכללית. משמע שהאוכלוסייה החרדית צעירה בהרבה מן האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית. הגיל החציוני בה הוא 16, לעומת 35 באוכלוסייה היהודית הכללית. ביטוי למבנה הגילים הצעיר של האוכלוסייה החרדית בהשוואה לאוכלוסייה היהודית הכללית ניתן לראות בבירור גם בפירמידת הגילים.

3. פריון

תמונת מצב

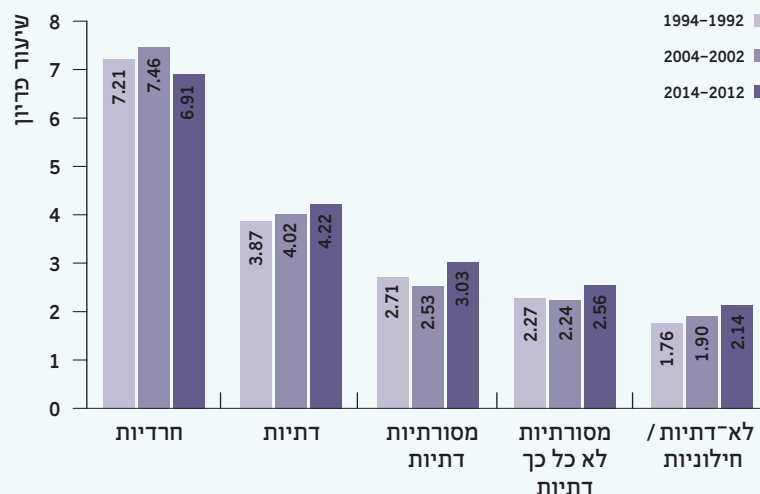
בשנים 2012-2014 היה שיעור הפריון הממוצע של נשים חרדיות 6.9 ילדים לאישה. השיעור הממוצע בעולם המערבי הוא פחות מ-2 ילדים בממוצע לאישה והממוצע של נשים יהודיות בישראל הוא 3.1 ילדים לאישה. בחלוקה לפי אופי הזהות הדתית אצל הנשים היהודיות שיעור הפריון הוא 4.2 ילדים לאישה דתית; 3.0 ילדים לאישה מסורתית-דתית; 2.6 ילדים לאישה מסורתית-חילונית; ו-2.1 ילדים לאישה חילונית. בישראל יש אפוא קשר ישיר בין אופי הזהות הדתית של האישה למספר הילדים שהיא יולדת.

מגמות

מאז 2005 החלה מגמת ירידה בשיעור הפריון של הנשים החרדיות, לאחר שנים רבות של עלייה מתמדת. בתחילת שנות ה-80 של המאה ה-20 הוא עמד על 6 ילדים לאישה חרדית; בסוף שנות ה-90 הוא עלה לממוצע של מעל 7 ילדים לאישה; השיא היה 7.5 ילדים לאישה חרדית בשנים 2002-2005. מאז, כאמור, הוא במגמת ירידה, אך שמאז 2009 ניכרת התייצבות ואפילו עלייה קלה. יש לומר כי מאז השנים 2001-2003 (ממוצע) נרשמת עלייה בשיעור הפריון של נשים יהודיות לא-חרדיות בכל קבוצות הדתיות: מ-1.8 ילדים בממוצע לאישה חילונית ל-2.1; מ-2.1 לאישה מסורתית-חילונית ל-2.6; מ-2.5 לאישה מסורתית-דתית ל-3.0; ומ-3.8 ילדים בממוצע לאישה דתית ל-4.2.

תרשים א/4

שיעור הפריון הכולל אצל נשים יהודיות, לפי אופי הזהות הדתית, 1992-2014

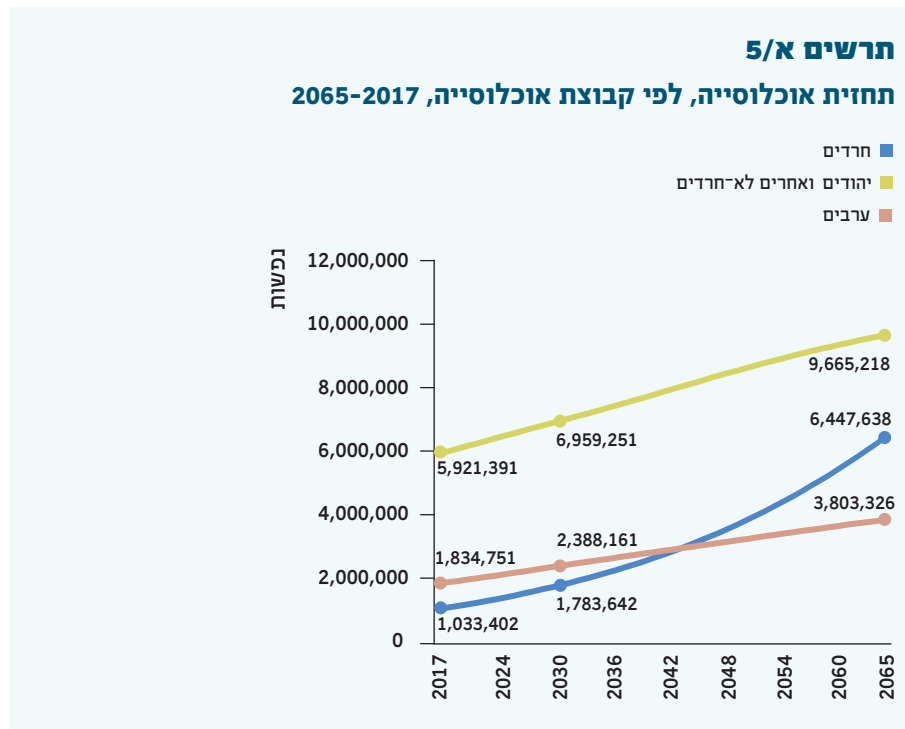

4. תחזית אוכלוסייה

בשנת 2017 היה שיעור של האוכלוסייה החרדית בישראל 12% מכלל האוכלוסייה. קצב הגידול המהיר שלה מסביר את הצפי לעלייה בחלקה היחסי בכלל האוכלוסייה בטווח הבינוני והארוך. על פי התחזיות העדכניות של הלמ"ס (מ-2017), האוכלוסייה בישראל, ובייחוד האוכלוסייה החרדית, צפויות לגדול בקצב מהיר מן התחזיות שניתנו בעבר.

על פי התחזיות לטווח הבינוני (עד 15 שנה), ב-2030 צפויה האוכלוסייה החרדית להיות כ-16% מכלל האוכלוסייה; באותה שנה יהיה מספר החרדים מתחת לגיל 20 כמיליון נפש, ושיעורם מכלל בני גילים אלו יהיה 25%. שיעור החרדים בגילאי העבודה העיקריים (20-64) יהיה כמחצית מכך – 12%. על פי תחזיות אלו תמנה האוכלוסייה החרדית כולה 2 מיליון נפש בשנת 2033.

על פי התחזיות לטווח הארוך, שמהימנותן חלשה יחסית לתחזיות לטווח הקצר, ב-2043 צפויה האוכלוסייה החרדית לעבור את האוכלוסייה הערבית מבחינת מספר הנפשות. ב-2045 צפוי שיעור האוכלוסייה החרדית להיות כ-22% מכלל האוכלוסייה וכ-28% מהאוכלוסייה היהודית, וב-2065 הוא צפוי להיות כ-32% מכלל האוכלוסייה וכ-40% מן האוכלוסייה היהודית.

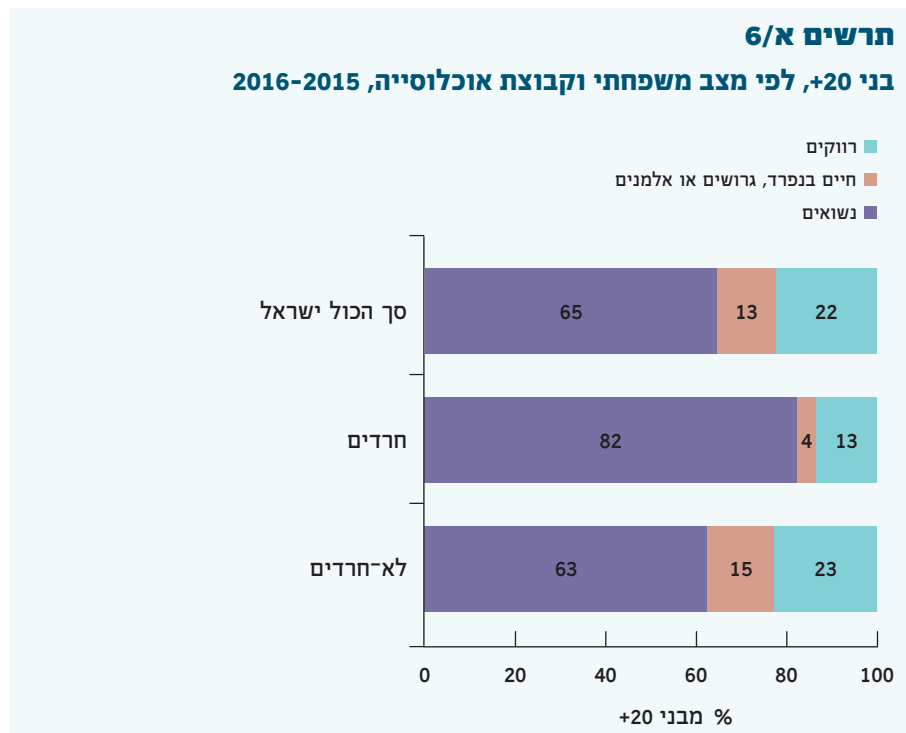
5. מצב משפחתי

תמונת מצב

בשנים 2015-2016 היה שיעור הנשואים באוכלוסייה החרדית – גברים ונשים – בגילאי +20 גבוה בהרבה משיעור הנשואים בחברה היהודית הלא-חרדית (63%). פערים אלו מוסברים בגיל הנישואים הצעיר בחברה החרדית, שבעטיו שיעור הרווקים באוכלוסייה זו (13%) קטן משיעור הרווקים באוכלוסייה היהודית הכללית (23%). הפער קשור גם בשיעור הנמוך מאוד של גרושים ואלמנים באוכלוסייה החרדית (4%) לעומת עמיתיהם באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (15%).

מגמות

לאורך השנים ניכרת עלייה בשיעור הרווקים באוכלוסייה החרדית – מ-11% ב-2003 ל-13% ב-2016. באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית, העלייה בשיעור הרווקים הייתה איטית יותר: 22% ב-2003 ו-23% ב-2016. ייתכן שהשינוי נובע מהעלייה בגיל הנישואים באוכלוסייה החרדית: כך למשל, שיעור הנשואים בגילים 20-24, שעמד בשנים 2003-2004 על 61%, ירד בשנים 2010-2011 ל-56% ובשנים 2015-2016 ל-44%. שיעור הגרושים או האלמנים בכל הגילים באוכלוסייה החרדית נותר ללא שינוי באותן שנים.

מקורות לפרק א – אוכלוסייה

הפרק מבוסס על עיבודים של מחברי השנתון למקורות שלהלן. העיבודים מופיעים במלואם בלוחות של שנתון החברה החרדית באתרי האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה ושל מכון ירושלים למחקרי מדיניות, שם מוצגים גם נושאים שאינם מופיעים בחיבור זה.

תתי-הפרק	המקור
גודל האוכלוסייה; גיל האוכלוסייה	הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, "תחזיות אוכלוסייה 2015-2065"
פריון	אחמד חליחל, "פריון של נשים יהודיות ומוסלמיות בישראל לפי מידת הדתיות שלהן בשנים 1979-2009", נייר עבודה 60, אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, יוני 2011
תחזית אוכלוסייה	הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, "תחזיות אוכלוסייה 2015-2065"
מצב משפחתי	הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הסקר החברתי, אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שנים מתאימות